POGLEDI

Marinko M. Vučinić
publicista, Beograd

DOBA POLITIČKOG LICITIRANJA I BEZNAČELNOSTI

Maks Veber ističe tri ključne osobine koje bi trebalo da imaju političari: strast – odgovornost – mera. Naši imaju samo strast, kaže Đuro Šušnjić u izuzetno inspirativnoj knjizi *Drama razumevanja*. On tako na najjasniji i najpregledniji način otvara pitanje o tome šta čini našu savremenu politiku, šta je oblikuje, od čega je sazdana, a posebno naglašava koje to osobine trajnije i temeljnije obeležavaju naše političare i celokupnu političku elitu. Đuro Šušnjić sa određenom dozom ironije napominje da naše političare obeležava samo strast, ali koja je priroda te strasti i kako se ona manifestuje u političkom i društvenom životu posebno je zanimljivo pitanje. Iskustvo nas uči da se ne radi o strasti stvaranja ili građenja poverenja u demokratske institucije, razumevanja i solidarnosti u našoj političkoj zajednici, naprotiv, naše političare obeležava i označava strast rušenja, razaranja i poništavanja pretpostavki za uspostavljanje trajnih i stabilnih okvira za funkcionisanje demokratskog poretka.

U našoj javnosti je preovlađujuće mišljenje da je strast za zastupanje političkih ideja i odanost osnovnim demokratskim načelima i idealima suvišna i necelishodna u politici, da je, šta više, štetna i nepotrebna i da samim tim unosi nepotrebne emocije i obzire u naš već dovoljno iracionalan i razobručen politički život. A ništa veliko u istoriji i politici nije stvoreno, a ni održano, bez velike i iskrene strasti, ali verovatno u našem savremenom društvu i nema više velikih istorijskih zamaha, prevratničkih ideja i ideala, ali ni znamenitih istorijskih i političkih ličnosti, jer na političkoj sceni su sve više bezlični i bezidejni pripadnici stranačkih oligarhija. I to nije odlika samo našeg političkog života, to je činjenica prisutna već nekoliko decenija u svetu savremene politike. Zašto je politika izgubila sposobnost i moć da stvara i afirmiše uzvišeniju istoriju i markantne i značajne istorijske ličnosti. Odgovor se možda nalazi u gubitku mere, u nedostatku vrline kao najznačajnijem izrazu političkog ideala jedne zajednice, tog suštastvenog ideala koji je činio osnovu antičkog shvatanja hu-

manističkog ideala u politici. Sa osećanjem mere i osećanjem pripadnosti zajednici i njihovim iščeznućem iz društvenog života, iz same politike su iščileli i politički ideali slobode i demokratije, a potom i fundamentalna potreba za političkim idejama i principima, i zato se sada nalazimo na brisanom prostoru pragmatizma, na političkoj čistini na kojoj se mogu videti samo ogoljeni stranački interesi, a na njima nema mesta za strast, meru, vrline i odgovornost, za te suštinske elemente koji čine biće humanistički shvaćenog političkog sveta. Zato Đuro Šušnjić s pravom kaže da ljudi od moći nastoje da se okruže ljudima od struke, ali ne da bi s njima delili moć, nego samo njihovo znanje. Oni se njima služe, ali ih duboko preziru. Političkim moćnicima obično se priklanjaju ljudi neznatnih ili osrednjih duhovnih moći i zato politički pokret ne može dospeti daleko vođen idejama nižeg ili srednjeg reda. Taj duboki prezir prema znanju i kompetentnosti i prenebregavanje čak i zdravog razuma možemo videti svakodnevno u našem političkom životu.

Sada su na delu ljudi koji se u svom političkom delovanju vode idejama nižeg ili srednjeg reda ili čak i nemaju gotovo nikakvih ideja osim neutažive želje da dođu do vlasti i na njoj ostanu što duže, bez obzira na rezultate koje ta vladavina ostvaruje. Tako se u našoj savremenoj politici nalaze ljudi koji jednostavno nemaju potrebe za idejama, ali nemaju ni odblesak stvaralačke mašte, već su samo nemušti, poslušni i prosečni glasnogovornici stranačkih oligarhija, nesposobni da artikulišu ijednu suvislu i racionalnu političku ideju koja bi bila izvan već utvrđenih, oveštalih i sterilnih generalnih zvaničnih stranačkih stavova. A to su obično već toliko puta izrečene i izraubovane ideološke floskule za dnevnu medijsku ili izbornu upotrebu. Jovan Skerlić je u svojim skupštinskim i političkim nastupima još početkom dvadesetog veka na veoma ubedljiv način ocrtao osnovne karakteristike i obeležja našeg političkog života, i te ocene nisu ni malo ideja kao kod nas.

Tako u Srbiji imamo stranke sa imenima koje imaju stranke na Zapadu, ali bez duhovne srodnosti i idejnih veza s njima. Pod ovakvim uslovima stranke se grupišu oko vođa i koterija, a u najboljem slučaju oko mrtvih tradicija koje život gaze. Mesto iskrene i svesne političke stranke koja pošteno i otvoreno bije boj pod razvijenom zastavom ideja i načela, dolazi gomila koja se valja po prašini otimajući se za mesta i zarade. Dok se u celom svetu politička borba uređuje i takoreći analizuje, kod nas još uvek ostaje u haotičnom stanju, gde drugih pobuda nema do inata i apetita, gde se smatra da je sve dopušteno: političko licitiranje, prekonoćne promene mišljenja, najneprirodniji savezi i prodaja savesti. "Ko je malo bolje posmatrao naš politički život, mogao je bez po muke primetiti da se gotovo nigde u političku borbu ne unosi tako u beznačelnost, u grupisanje interesa, prohteva, ambicija, i da na štetu opštega i načelnoga, ističe se

lično i beznačelno. Nastalo je doba političkog licitiranja, nastalo je doba zadovoljavanja ličnih interesa."

Sledeći ove jezgrovite Skerlićeve uvide, možemo reći da u našoj savremenoj politici gotovo apsolutno preovladavaju iskusni i oprobani tehnolozi vlasti stasali u redovima stranačkih oligarhija i pri tome uvek spremni da pre svega i po svaku cenu brane i zastupaju svoj uspostavljeni položaj unutar stranačkih oligarhijskih struktura. Zato podaništvo i poslušnost postaju glavni i odlučujući uslovi za održavanje i napredovanje na političkoj sceni. Poništena je mogućnost za ispoljavanje kreativnosti, elementarnih vrlina i za zastupanje osnovnih političkih ideala. Zato kao pogubna posledica ovakvog stanja u našoj politici vlada idejno mrtvilo i jalovost, a na ceni je bespogovorna odanost pre svega stranačkom vođi i njegovoj kamarili, a pripadnost nomenklaturi i vodećoj stranačkoj koteriji glavni je i presudni uslov da bi se opstalo u povlašćenom dvorskom krugu, iz kojeg se i regrutuju pripadnici vladajućih državnih i političkih struktura. Moćni ljudi nemaju duha, duhovni ljudi nemaju moći, a jedni i drugi sumnjaju u brak između duha i moći. Dok je pokret otvoren i smeo, u njemu će se naći i umnih glava, ali čim se zatvara i uzmiče, u njemu ostaju prosečni i željni moći. U svojoj mladosti pokret je otvoren za maštovite glave, u zrelosti mu one samo smetaju, jer on sam nema više mašte. I ove reči Đure Šušnjića još jednom nepogrešivo ocrtavaju prirodu naše savremene politike, a samim tim i naših političara.

Stranke i politički pokreti su se zatvorili, postali dovoljni sami sebi, stimulišu i podstiču poltronstvo, nezameranje, nekritičnost i slugeranjstvo i zato nas ne iznenađuje što su na ogoljenom političkom poprištu ostali prosečni i željni moći, koji svoju političku maštovitost i delotvornost pokazuju samo kada se posle izbora deli osvojeni politički plen. Zato i nije slučajno da su u našoj politici golim okom i bez velikog truda može videti hronični i vapijući nedostatak kreativnosti, slobodoumnosti, maštovitosti i stvaralačke energije. Političko polje su premrežili prosečnost, licemerstvo, oportunizam, šićardžijstvo najniže i najprizemnije vrste i sve to kao jasan izraz stanja da su na političkom poprištu, prethodno temeljno očišćenom, ostali prosečni politički tehnolozi i pragmatičari lišeni težnje ali i moći da stvore ili oblikuju plemenite političke ideje ili zastupaju bez pragmatičnih i realpolitičkih kalkulacija načela demokratije i ljudske emancipacije. Prosečnost i nezajažljiva želja za nekontrolisanom i apsolutnom vlašću glavne su odlike naših savremenih političara, kao i potpuna privatizacija u vođenju stranačkih i državnih poslova i samo deklarativno pozivanje na brigu o javnom dobru i zastupanju opštih društvenih interesa. O tome se samo govori u vreme izbornih kampanja, kada se ponavljaju već toliko puta izrečena izborna obećanja koja su samo sastavni deo funkcionisanja izbornog i političkog marketinga. Na političkoj sceni su sada marketinški

preparirani ešaloni mladih stranačkih lavova, koji su u potpunosti shvatili na koji način se dolazi do primamljivih i isplativih pozicija u stranačkoj i državnoj strukturi. Oni se stoga veoma skladno i bez velikih dilema i nedoumica uklapaju u sveopštu i poželjnu prosečnost, važno je jedino da se ne poremeti jednom već uspostavljeni i čvrsto ustanovljeni oligarhijski poredak i neprikosnoveno stranačko jedinstvo, neka vrsta tajnog stranačkog bratstva koje ne oprašta ni najmanje ni najbezazlenije iskakanje izvan jasno uhodanog hijerarhijskog reda.

Kao posledica funkcionisanja ovako uspostavljenih oligarhijskih pravila javlja se pogubni antiintelektualizam i to pre svega u našim političkim strankama, a onda se on nesmetano razliva i osvaja naš celokupan politički i društveni život. Koliko je istina postala sastavni deo politike, toliko su intelektualci uspeli da se politički angažuju: društveno su angažovani koliko su angažovani za istinu u društvu, naglašava Đuro Šušnjić u svojim raspravama o odnosu intelektualaca i politike. Zato i ne treba da nas mnogo čudi što u našoj politici nema istaknutih intelektualaca, jer je istina odavno nepoželjan gost u našoj politici i smatra se da je nepotrebni i otežavajući balast i smetnja za ostvarivanje toliko važnih i sudbonosnih pragmatičnih političkih ciljeva i namera. Uplitati još i istinu u svet politike, to danas zvuči tako suvišno i prevaziđeno, kao nepotrebni luksuz i spada u prezrenu utopiju na koju se niko više ne poziva i ne obazire.

Fedor Nikić u tekstu *Naš Savremeni političar* iz 1926. godine je pre više od osam decenija veoma precizno ocrtao karakter naše politike i političara. I toliko decenija posle njegovog teksta teško da bi se nešto moglo dodati njegovim ocenama i konstatacijama. "Ukratko, to nije po shvatanju u nas čovek koji se naročito posvetio radu za opšte državno i narodno dobro, čovek u koga je jače razvijena svest o zajednici od lične svesti i svest o državi od svesti lokalne; koji stvarno u sebi jače oseća za državu i njene potrebe, i koji, najzad, partiju smatra kao jedno od sredstava koje je društvo stvorilo u cilju, da se što bolje zadovolje potrebe naroda i države. U nas se, naprotiv, pod pojmom političar podrazumeva čovek koji je ili kakav stranački funkcioner, počev od odbornika pa do narodnog poslanika, ili čovek koji se sa puno veštine, lukavosti, često i intriga, dovija situaciji, i ukoliko je veći partijac i demagog, utoliko je veći i bolji političar – jedan pojam, dakle, isuviše primitivan, jednostran, uzak i izopačen.

U nas se u našem građanskom društvu isto od političara ne traži, da ima određene i jasne poglede na spoljnu i unutrašnju politiku zemlje. To niko ne traži od njega. Od njega se samo traži da bude odan i dobar član partije, da za nju što više radi i da joj čini što veće usluge – da bude, dakle, dobar partijac; da ume da dejstvuje na masu, da radi s njome i da je sposoban da je privuče i drži u što većem broju – da bude dakle demagog. Dobar partijac i demagog, to su glavni uslovi i kvalifikacije koje se

od njega traže." Da li se nakon čitanja ovih stavova Fedora Nikića može govoriti o napredovanju naše politike i razvoju naše demokratije ili se mi krećemo u dobro zaptivenom i zatvorenom stranačkom oligarhijskom krugu. Na kojim to političkim, idejnim načelnim i moralnim osnovama počiva naša savremena demokratija kada ove ocene dane još pre osam decenija u potpunosti verno odslikavaju našeg savremenog političara i našu savremenu politiku. To je suštinsko i temeljno pitanje savremene demokratije i politike i ono se svakako ne može razmatrati mimo naše političke tradicije ali ni izvan realnih političkih, socijalnih, ekonomskih i kulturoloških okolnosti. Jedini izlaz i svetla tačka je u činjenici da razvoj demokratije u Srbiji ne zavisi, a nikada nije ni zavisio, samo od stranaka i profesionalnih političara, jer da je to tako bilo još uvek se ne bismo makli iz kaljuge totalitarizma i populizma.

Najvažnije je da je demokratija ipak i pored svih lutanja i odstupanja postala politički ideal koji sledi većina građana Srbije. On nije više sporan i njegov značaj i smisao teško da iko ozbiljan može dovoditi u pitanje. Ostaje otvoreno pitanje koliko je demokratija kao prihvaćeni politički ideal zaista delotvorna i koliko je zbilja postala i deo svakodnevnog života i koliko je čvrsta i temeljna vera naših građana da je demokratija moguća kao delatan i efikasan politički sistem koji neće biti okovan stranačkim i oligarhijskim stegama. Nama upravo nedostaje ta preko potrebna vera u delotvorni politički ideal demokratije, jer se on neprestano hrani i obnavlja upravo tom vezanošću za temeljna načela demokratije i humanističke vrline. Zato je vera u demokratiju danas trajnija i delotvornija upravo van stranačkog života i utemeljena je u htenjima i nastojanjima građana i društva. Ona se često razvija i manifestuje nasuprot strankama, koje se, bez obzira što se deklarišu kao demokratske, upravo javljaju kao stvarna negacija demokratskih ideala i načela.

Namesto opšte rasparčanosti treba da se pojave snažne ekonomske, socijalne i kulturne organizacije. U našoj zemlji jedini elemenat reda, jedina solidna ustanova, jeste vojska. Nije onda čudno što je njen uticaj na vođenje opštih poslova često presudan. Neka se umnože zemljoradničke zadruge, radnički sindikati, i neka naponi svih tih zajednica budu usredsređeni i koordinirani i videće se da će sve poći bolje. Naše društvo još takoreći ne postoji i ukoliko postoji, ono je razgrađeno, raspušteno, razbijeno. Zato nam i demokratija nije solidno postavljena. Ovako je o prirodi demokratije u srpskom društvu pisao Dragoljub Jovanović još 1923. godine u tekstu *Socijalna organizacija demokratije*.

I danas je jasno da se na razbijenom i razgrađenom društvenom tlu ne može zasnovati stabilna i delotvorna demokratija. Ona mora biti pre svega solidno utemeljena u strukturama društva, a njeni temelji moraju biti izraz ostvarivanja opšteg i javnog dobra, humanističkih vrlina i

ideala i to tako što će nadrastati postojeći partijski politički pragmatizam i njegovu pogubnu oligarhizaciju. Jedina realna nada za trajno i efikasno uspostavljanje demokratije je u stvaranju snažnog društva i njegovih institucija, u afirmisanju i podsticanju kritičkog mišljenja i razvoja delatne javnosti i javnog mnenja, u afirmaciji morala i načelnosti u političkom i društvenom životu, u podsticanju i održavanju vere u demokratske i republikanske ideale i vrline. Bez ostvarivanja najuzornijih ideala humanizma i vrlina demokratija ostaje samo prazna ljuštura i jalovi politički projekat na koji se pozivaju i najautoritarniji sistemi.

Milan Konjović – *Kubistička mrtva priroda*, 1922.